Din Duminică în Duminică

Păcate dela Baba Iova

Cei d'întâi oameni ai lui Dumnezeu nu munceau, n'aveau necazuri, nu *bindiseau* de nimic. Li se 'mplinea tot ce doreau. Trăiau fericiți. Nu știau de trudă, de lipsuri, dar nici de bucuria muncii împlinite.

Puneau oaia jos și cădea lâna de pe ea. Doar o atingeau cu mâna și se scărmăna, se pieptăna, se torcea. Intindeau argeaua și se țesea pânza singură. Pământul se muncea la fel, cât îi-era dorul, cât le trebuia. Și tot așa se cosea iarba, se secera meiul. Mămăliga, când se făcea, ținea un veac. Tot atât se purta cămașa. Fânul nu se sfârșea, se cosea singur și venea la casa românului. Lemnele plecau dela ele din pădure și se luau după oameni. Ba încălecau pe ele și zburau ca pasărea. Când pregetau să se ducă după ele le cântau d'acasă din frunză și ele alergau într'o fugă să se cărăbănească'n bătătură. Găinile ouau în toată ziua și scoteau pui cu nemiluita.

Când doreau ei ceva neobicinuit, ceva mai mare, se urcau pe deal, apucau pe Părintele Ceresc de picior și li se 'mplinea orce.

Se arătau însă tot nemulțumiți, erau zgârciți și răi. Nu s'ar fi ajutat unul pe altul pentru nimic în lume, la câte un păs, la câte o iuțeală.

Așa au mers lucrurile până ce într'o zi baba Iova, bătrână de când lumea, — că uitasem să spuiu, că omul n'avea moarte p'atunci —, se apucă să agațe de piciorul Tatăului Ceresc *pelinca* unui de vre-o zece ori răsnepot, cu gândul să fie sănătos, să trăiască fericit. S'a *imoșat* atunci cerul. A Tot Puternicul s'a urnit din loc, ridicându-se mai sus. Băbuca, fiind cam ajunsă de ani, s'a săltat s'o ia și a prins un deget al Lui. A rămas atârnată de el. Sta așa spânzurată, neîndrăznind să-și dea drumul jos. Nu știa ce să crează. I se micșorase trupul ,or i se irosiseră puterile? Prea Bunul ce să facă? Să se scuture, să cază mătușa? Nu se cădea una ca asta. S'a lăsat el în jos, hai și hai pân' a ajuns pe pământ. Aci, se pune în vorbă cu ea, de una de alta. Vrea să cunoască purtările făpturii lui, să-i înțeleagă firea și apucăturile.

— E, cum o duci cu bătrânețele?

— Rău de tot! Mai bine s'ar sfârși odată!

Și Marele 'mpărat a hotărît, în sufletul lui ,ca omul să trăiască, cât o sta să trăiască pe pământ, și să se'ntoarcă apoi, care în strălucirea cerurilor, care'n întunecimea pământului, după faptele lui.

Se oprește apoi la casa el. A găsit pujdina de nepoți ai ei, scărmănând la lână, urzind. Nu mai știau ce să facă, că toate ieșeau din mâinile lor, cum gândeau, cum doreau.

— Bun lucru, tată!

— Bun și nu prea! răspunse *omoaea*, în locul lor.

— Da' de ce, nu merge, e greu?

Ea de colo, prinde să dea cu gura:

— Uf! Nu vezi? Să tunzi oile, să speli lâna, s'o scarmeni, s'o torci, s'o urzești, s'o țeși, nu-i puțină dârvală și nici ușor ,nu?

— De bună seamă, că nu, dar dacă munceste omul și vrea Domnul, ce nu se face?

— P'o parte așa e! Dacă asudăm din greu se face, da'n nădejdea lu' Dumnezeu putem s'aștepăm mult și bine!

— Așa să fie? suspină Prea Bunul.

— Așa, păi cum?! întări prusoaica.

Și Domnul merse mai departe cu 'ntrebările:

— Ei, cam câte oi se tund pe zi?

— Câte? Abia de poate să *părciueasca* omu' zece-cincisprezece. Și *codălbă* ochii spre El.

Tatăl A Toate plecă genele, ca să sfințească zisa.

— D'a cu spălatu' cât merge? *Giuveloaea*, de colo, ca să se grozăvească:

— He, înc'o zi, pentru ce se tunde 'ntr'una.

Măritul Domn moțăi din cap:

— Și de scărmănat?

Ciulicovea se face că stă pe gânduri:

— Se mai duce și pentru asta o zi bună!

— Și de tors?

— De tors? Asta e mai greu. Cam o zi de lâna de oae.

— Dar de țesut?

— De țesut?

Și se *sclifosea*, ca și cum ar fi știut cât de greu se țese. Apoi, luându-și inima 'n dinți, vru să 'ndruge o minciună:

— Se petrec și la țesut *de-a putere a hi* cam trei lâni într'o zi, că vezi merge treaba mai repede, ca la tors.

— Bine, așa să fie! șopti Luminatul Tată.

Gergeanca se ținea țanțoșe.

— Și cămașa cât se poartă?

— Cât să se poarte? Ia, o săptămână și trebue s'o schimbi, că se 'negrește!

La vorbele astea se uită la cea de pe ea și aproape să se dea de goi, că n'o schimbase de când *cincul*.

— Și asta bine! șopti Ziditorul.

Bănicioaea ridică fruntea semeț.

— Câmpul cum rodește?

— Ia, la un an doi-trei de are *loavă*. În ăilalți ba nu răsare sămânța, ba o *litrosesc șobolanii*.

Domnul Puterilor zâmbi și clătină ușor din cap:

— Dar mălaiul la câte zile se fierbe?

Ea de colo, neștiind ce să răspunză, că desprindea câte o *hrincă* din mormanul de după sobă, ca dintr'un mal, fără să se cunoască de unde tăia:

— *Sanchi!* In toată ziua și la tot conacu'.

Aproape să râză A toate Știutorul. Își înnecă vorbele 'n barbă însă:

— Așa să meargă d'acu 'n colo.

Rămase năucă. Par'că înțelegea, că Streinul o ia la vale, dar o duse mai departe cu ce-a apucat să spue.

— Dar cu lucru' pământului cum o duceți? mai inspiti Împăratul Slăvilor.

— Greu, greu de tot! oftă *parpagica*, din fundul sufletului, ca și când ar fi săpat, ar fi cosit toată viața.

— Greu să fie! Zâmbi Mult Indurătorul.

Ea făcu ochii *broască*.

— Și cam cât merge pe zi?

Ce să răspunză aci? Mai să-și dea'n petec. Nu mai putea să *blestească*. Indrugă așa 'n neștire din gură, ca din caer:

— Sfârșești așa o postață în trei conace! Și arătă cu capul o *delniță*, ca de un sfert de pogon.

— Dacă-i p'așa, așa să fie! zise Prea Măritul.

Iarăși holbă ochii *hoțonaga*. Și întrebarea urmă:

— Cu fânul cum o duceți?

— Ne trudim amarnic! Abia d'ajunge un *păteac* la o vită mare, or la zece mici pe iarnă!

— Când nu mai dai și la altul! încercă Prea Sfântul s'o 'ndulcească.

Dar ea:

— Ce să dai? De dat e vorba? Când nu-ți mai fură, vrei poate să zici?

Bunătatea Bunătăților suspină și lăsă ca să n'aibă vază fânul până nu se fură din el. Duse apoi vorba mai departe:

— Și cu lemnele cum stați?

— Cât se poate de rău! N'ajunge o crosnie 'ntr'o noapte. De cari cu boii țin o săptămână. *Ciocârtești* mereu la ele, pui pe foc și fâsâe. De suflă vântul pe coș îi împrăștie vâlvătaea, o stinge adesea.

— Hm! In toate trudnic, cum văz! rosti Cel Vecinic.

O aduse apoi de găini, de ouă:

— Ce să ouă? Fac câte unu'-două și stau. De-ți dă o coabe 30—40! Și din ele dacă ies 10—20 de pui! Și să mă'ntrebi câți rămân, că ia gaea unu', eretele altu'. Incaltea când dă dihoru' și vulpea prin ei nu mai rămâne pluit!

Aci Blândețea Cerească nu putu să se mai stăpânească. Și blagoslovenia Lui, la spusele babei Iova, căzură ca blesteme grele.

— Așa să fie cum ai zis!

Și, plecând dela casa ei, neadăpostit pe vreme de iarnă geroasă, *ne omenit*, a rostit:

— Așa câine de om! Ți-am dat de toate și nu ești mulțumit! D'acu 'ncolo să te trudești, ca să ai ce dorești. S'alergi, să te zbați, să te zbuciumi! Și, când îi dobândi câtuluși de puțin, să simți mulțumirea trudei. Numai cel care s'o osteni, care o asuda, care o cădea zorind, să știe ce-i bucuria muncii 'mplinite! Iar viața ălui d'o căpăta lucrurile d'a gata să fie făr' de rost!

Și, după ce se depărtă, când fu să se 'nalțe la cer:

— Să porți, omule, în spate, cât îi fi, păcatele babii Iovii. S'o blestemi mereu ,dar să guști, în chinul tău, plăcerea adevărată a zbătăii de toate zilele!

Și d'atunci așa a rămas. D'aceea cad, sărmana de ea, toate 'njurăturile pe numele și pe aducerea ei aminte, când nu sfârșește omul lucrul, când îi merge rău, când se rupe coasa'n mijlocul brazdei, când se răstoarnă pe *obod* carul, încărcat de lemne, când mănâncă mălaiul rece, când nu i se ajunge turta la drum, când rămâne 'n mijlocul iernei făr' de lemne ,or i se sfârșește fânul, când ouă găinile puțin, când vede cloșca făr'de pui, când bagă de seamă, că e prea sus Părintele Cerurilor și nu-i aude rugăciunea, când nu poate să-l mai apuce de picior la câte un hop, și când, la urma urmei, se apropie funia de par, când simte c'o să-și ia *tișchireaua* de pe lume' asta, plină de amaruri și de bunătăți.

MIHAIL LUNGEANU

MOȘ-ALBU

Târziu după ce cade frunza
Și pasările au plecat,
Pe după măgură Moș Albu
Își ia cărarea către sat.

Îi cade chica argintie
Pe umeri ninși de funigei,
Și fumul pipei lui se'mbină
Cu promoroaca depe tei.

Iar vântul îi resfiră barba,
Se umflă în mantaua lui,
De toate culmile albește
Și-acopere întregul grui.

Băeții strigă, cânii latră,
Moș Albu cântă din cimpoi,
Inchide vitele 'n poiată,
De strașină atârnă sloi.

El pune bulgări de zăpadă
In mâna micului ghiduș,
Și întărâtă hărmălaia
Și 'ntrecerea pe săniuși.

Cu mână meșteră, pe apă
El face punte de cleștar,
Din mers oprește roata morii,
Râzând cu hohot de morar.

Aprinde buturuga 'n vatră
Și chiamă fete și feciori
Poveștile să i le-asculte
In serile cu șezători.

Mărețe sorcove el face
Din pomii de prin bătături,
Invață pe copii colinde
Și plugușor cu urături.

Bătrân ca Sfântul Nicolae,
Da-i foarte neastâmpărat,
Stârnește lupii ca să urle,
Pârlește porcii la Ignat.

Acuma cine e Moș-Aulbu
Să nu mă'ntrebi, că n'am să-ți spun,
Ghicește tu și-o traistă plină
De nuci îți dau la Moș-Ajun!...

I. U. SORICU

VOIAJ

A luat concediu și pleacă. O lună de odihnă, o face tot funcționarul român. Odihnă oficială, bine înțeles, că chiulul din timpul anului... deși tot odihnă este, dar... e altceva.. se cheamă „servici"... Și când dormi în servici... ăla nu e somn. Somn cu frica în spate... mai bine lipsă.

Pleacă... pleacă la... „băi". Așa se cheamă locul unde pleci în concediu vara.

Că sunt sau nu sunt băi, că le faci sau nu le faci, e altă traistă... Se chiamă că tu ești un „balnear" va să zică.

Deci, hai la gară! Ah, la gară!!...

Și Nae, sfidând cu geamantanul, din poartă până la tramvai, toți vecinii care-l invidiază, blestemându-și soarta, din dosul hârtiilor albastre de pe geamuri: „La uite-l cum pleacă, și noi ne carbonizăm! Fericitul!!"

„Gara dă Nord, coborirea prin față!" A ajuns!

— Un bilet pentru Tg. Mureș.

— Treceți la ghișeul de-alături. N'avem în mașină bilete pentru Tg.-Mureș!

Nae trece „aleităr", face coditță și apoi cere:

— Un bilet pentru Tg.-Mureș.

— Nu mai avem... etc...

Iar „aleităr":

— Un bilet pentru Tg.-Mureș.

— La cassa specială...

— Bine d-le de ce nu puneți un afiș... să nu mai facem coadă? Stau de zece minute...

— Vă rog lăsați-ne... n'avem timp...

— Care cassă specială?

— Intreabă și d-ta.

Nae iar pleacă, întreabă, caută, găsește.

Iar coadă!!! Inghesuială nebună. La front, stau zece casse, zece birouri, zece fotolii, zece ghișeuri, zece firme...

Risipă de construcții, de instalații, de lumini, dar... economie de funcționari.

„Lucrează", numai cassa No. X. — Simplificarea aparatului de stat... Fir'ar...

Și coada se lungește, crește-crește, și așteaptă.

Numai ceasornicul nu așteaptă.

Trenul flueră,... mai sunt șase minute și 606 călători la ghișeu... căci... la gară, „călătorului, îi șade bine cu... statul, sau mai bine... cu șezutul, căci cu statul o duce rău. Statul îi ia impozite și nu-i dă bilet.

Gara-gară românească!

Nicăiri coadă ca la tine!!

Adică dacă au coadă măgarii, porcii și boii de ce să n'ai și tu?

Ba chiar o meriți cât mai lungă! Și minutele umblă... au mai rămas patru. Dela ghișeu, străbat strigăte desperate, rugăminți. Nimic! Așa-i regulamentul: la rând și încet. Mai ales încet. Ghișeul care funcționează este deservit de un „fraché" cu ochelari, cu cioc sur, cu delirum tremens și cu nepricepere. Dacă ai norocul să-l zărești prin ferestruica cu oblonul lăsat, ca să lucreze liniștit, zici că l'a hrănit mumă-sa cu mac, când era mic și el se întreține azi cu „Somnalin"..

Toți îl roagă, toți îl imploră, el scrie. Biletele pentru Tg.-Mureș se scriu cu mâna... Slujbă care-l prinde de minune. Rupe o filă, o complectează, caută ceva... nu găsește... ba găsește.. dar nu ce caută..., cercetează kilometrajul într'o cărțulie, calculează costul, îl confruntă cu altă cărțulie și... dă-i și scrie, și scrie și dă-i!!... Incet, frumos, caligrafic, călătorii se descompun pe grade, termometric, dela gura ghișeului spre vârful cozii: Primul e roș, al doilea roz, al treilea și partea mijlocie, albă, anticoada galbenă, coada leșină și... capul cozii... moare! Nicăeri speranță, ca la cassa specială pentru bilete de scris cu mâna!

— La noi toate merg cu mâna... observă un... așteptător.

Dar nimeni nu-i mai savurează reflecția. Incordare intensă. Trenul flueră, pufăe, pleacă...

Injurături, scandal. Amploiatul, n'aude, nu vede.

Face „sirvici".

E încă tot la primul bilet pe care îl alcătuește cu grijă, verificându-l de mai multe ori.

In fine! Ghișeul se ridică. Primul... „excălător" răsuflă: Of! Dă-l incoace, să pot apuca măcar personalul de 8.40!!

— No! Că, apăi, nu e pentru d-ta. Mintenaș, adastă o țară.

— Dar pentru cine? Eu sunt primul...

— Mă rog frumos, nu ne conturbați! une-mereți?

— La Tg.-Mureș!

— A plecat țugul!

— Dă-mi pentru următorul.

Ghișeul se lasă iar.

Victimele călătoare, privesc prin geam... Dar... O zei!! Ce văd?! Un hamal, pleacă din gheretă, cu un bilet, făcând loc altui hamal, care cere alt bilet!!

„Manevra" de pe dindosul Cassei de bilete e în toi!! Ea e oglinda vremii și a organizației noastre.

Și publicul disciplinat de dinfața casei, așteaptă... așteaptă ceasul mântuirii. Cineva, găsește puterea să se indigneze, silabisind istovit:

— Ce-i porcăria asta?!

— Care porcărie?

— Trafic de influență cu bacșiș! Un individ elegant, din spatele grupului, intervine:

— Nu insulta administrația...

— Cum să nu insult?! Ce caută hamalul, pe dindos? Ne ia rândul nostru. Uite-l cum cumpără bilete și noi inebunim așteptând!!!

— Are misiune specială... ripostează „elegantul", cu valiza în mână și c'o damă la brat, care își stăpânește râsul prin „rimei".

— Ce misiune specială?

— Își face datoria...

— Care datorie?? Asta-i timpul rezervat pentru noi, d-lor au timp să-și facă „misiunile" la alte ore.

— Nu știi ce spui!

— Nu fii obraznic!

Coada îl ațâță.. „dă-i una... nu te lăsa"... că doar-doar și-o pierde rândul dela ghișeu.. complectând:

— Hoo! „Elegantule"! Hooo! Hoo! Pentru tine cumpără, fir'ai al dracului dă „elegant"

— Ai să-mi dai socoteală...

— Carnaxi! că te poonesc!

— Hooo!

— Dă-i nene una peste ochi...

— Nu pot, că-mi pierd rândul! Dar... când hamalul îi face semn că i-a luat bilet, elegantul o șterge, mai mult de dragul fricei, de cât de-al biletului.

Dar... să nu mai lungim coada povestirii.. Asta-i gara! Gara noastră! Gara Capitalei României Mari!

Dacă cei mari ar citi schița de față, atunci de sigur ea ar deveni epitaful „frachelui" dela ghișeul X.

De-o scriam sub formă de petiție, ajungea la coș...

Dar așa în mii de exemplare, poate că... cine știe..

Dă Doamne s'o citească!

Destul să închei spunând că Nae a isbutit să-și ia bilet pentru orele 23.

O zi mâncată din concediu. Adio bună dispoziție!

A călcat cu stângul!

Nu-i a bună! Semn rău! Ce-o mai interveni în cursul voiajului vom continua în fascicole, căci spațiul care-l merită C. F. R.-ul nu ne permite să terminăm. Prea a fost poticneală mare la prima etapă, unde a a luat Nae.. prima bae.. botezul voiajului...

...Pleacă.. du-te, Nae băete, Să auzim de bine. Voiaj ai vrut? Voiaj ai găsit!

O.. casă! — Casă-de-acasă, — cu căldură și hârtie albastră la ferestre, fii bine cuvântată.

ION MANU

LA ȚARĂ

A înserat. Pe rîvnic nici un val
pe luciul apelor nu mai aleargă...
Pe nesimțite prinde să se șteargă
conturul sălciilor de pe mal.

Prin ceața ce se lasă ca un fum,
un dangăt de tălăngi prelung tresare:
Vin vitele dela păscut pe zare
s'abia se văd pe panglica de drum.

In sat, luminile se stîng pe rînd,
și chiotele se fac tot mai rare,
doar un lătrat de câini, în depărtare
de mai străbate, vag, din cînd în cînd...

A înoptat. Un liliac a prins,
din sbor, tot întunericul să-l soarbă...
Un licurici de veghe și-a aprins
felinărașul lângă-un fir de iarbă.

G. PALLADY

Insemnări

Cu prilejul manevrelor executate de regimentul 5 vânători, am poposit într'o Duminică frumoasă de toamnă, cu soare galben ca un fagure de albine, în satul Ianovasat la 20 km. de Timișoara.

Infiripărea lui a fost făcută de un oarecare român Boca Micu improprietărit de Matei Corvin.

M'a impresionat îndeosebi portul seliștencelor, neîntrecute fete și neveste, mândre fără pereche, venite din ținutul Sibiului cu părinții și bărbații lor, colonizați în această regiune bogată bănățeană.

Drumul de dimineață pe care am mers, după împlinirea îndatoririlor ostășești, a fost acela care duce la sfântul locaș de închinare.

Cercetând cuprinsul bisericei, ochii mei s'au oprit mai stăruitori asupra a două cărți bisericești.

Un „Triodion" tipărit la Râmnic, în a doua domnie a lui Scarlat Ghica Voevod, cu binecuvântarea și cheltuiala lui Chir Grigorie, episcopul Râmnicului, în anul 1771, de către cucernicul între preoți Popa Constantin Atanasievici.

Acest preot a scris și tipărit pe a doua pagină a cărții stihuri poetice asupra peceții, adică voroave, prealuminatului Domn: Io Scârlat Grigorie Ghica Voevod.

Iată stihurile poetice:

In Sereda, și Carmil, munte cu pustie:
Cu trude nemernicind: Prorocul Ilie:
Corbul îi aducea lui hrana cea trupească:
Iară acuma nouă hrana cea sufletească:
Că ține în gura sa prea cinstita cruce,
Prin carea țării noastre Hristos slava aduce,
Că bisericа crește în buna sporire,
Intra Măriei tale buna norocire.
Asemenea bourul, fiind fiară buiacă,
Prea cu multă blândețe ție capu'și pleacă
Deci și acum domnești Țara românească
Domnul cel prea puternic să te întărească.

Am cercetat și o sfântă Evanghelie, tipărită în a patra Domnie a Țării românești, a prealuminatului Domn Constantin Nicolae Voevod cu blagoslovenia Prea S Mitropolit al Ungrovlachiei Chir Neofit și cu toată osârdia și cheltuiala Sfinției sale Chir Clement Episcopul Râmnicului, la anul dela Hristos 1759 — de cucernicul între preoți Popa Mihai Atanasievici, tipograful Râmnicului.

Pe pagina a doua a sfintei Evangheliei se află tipărită următoarea poezie făcută de Popa Mihai Atanasievici:

Două închipuiri ce în pecete s'au însemnat,
Domnului Constantin dela Hristos i s'au dat:
Bourul stăpân Moldovei îl adeverează
Corbul al Vlachiei Domn îl încredințează.
Amândouă steme de Domnie încoronat
Pre acest de bun neam Mavrocordat
Pre Domnul Constantin cel de bună viță
Păzească-l Dumnezeu cu multă biruință,
Ce acum domnește Țara Românească
Dumnezeu păzească-l ca să o stăpânească.

Scoatem în evidență faptul că aceste două poezii preamăresc pecetea Domniei Țării Românești. Indeosebi pecetea depe sfânta Evanghelie care cuprinde într'un singur patrat bourul Moldovei și vulturul Munteniei.

Dacă din punct de vedere istoric literar aceste poezii amintesc mijirea culturei bisericești din a doua jumătate a veacului al XVIII, din punct de vedere al legăturei între biserică și Domn, ele înfățișează până la evidență dovada că dreptul Domnului asupra bisericei era sacru.

Operile înfăptuite în teascurile bisericești purtau pe lângă pecetea Domniască și suflul viu al Domnului pământean.

VOLBURĂ POIANĂ-NĂSTURAȘ

SĂMĂNĂTORUL

Am pornit, în zori de zi, cu plugul
Să trag brazda mea în primăvară:
Plugule, brăzdeaz'adânc și ară,
Să reverse pe ogor belșugul!

Trage brazdă reavănă în glie,
Că-i mănos pământul țării mele:
Eu voi sămăna în lanul de vecie,
Grâu curat, ca boabele de stele!...

Ca să-mi crească grâu în spic, cât vrabia.
Și la paiu — ca trestia înaltă:
Din Bihor și Tisa 'n Basarabia,
Un popor de grâne — laolaltă!

Fie binecuvântați secerătorii,
Ce-or veni recolta să mi-o secere:
Snopii grei de grâu, zorind cu zorii.
Scăpărând cu soarele, la 'ntrecere..

Fie binecuvântat și fierul muncii grele,
Ce-mi va secera cu spicele de pâne
Și'nspicatul fir al vieței mele:
Să-l aduni, în snopii Tăi, Stăpâne!

ION BUZDUGAN

Contribuțiuni la istoricul teatrului românesc

Nicolae Luchian, un mare artist moldovean

1821-1893

Născut la 1821 dintr'o familie boierească, onorabilă, avută.

Primele sale studii le-a făcut la Academia Mihăileană, având concăseni o pleiadă de tineri care, mai apoi, s'au ilustrat în deosebite ramuri ale activității omenești.

Elev foarte inteligent, se distingea prin talentul său pentru pictură. Pela 1838 plecă la Paris pentru a urma pictura și de acolo era să-l trimeată părinții la Roma, pentru prefecționare. Dar la Paris urmând pictura se amorează de arta dramatică pe care a urmat-o în acelaș timp. A avut prilejul să vadă pe cei mai mari artiști ai timpului ca Rachel, Talma, Lablache...

La Paris a jucat un timp la „Palais Royal" și jocul său a plăcut atât de mult că nu voiau să-l lase să plece, dar el dorit de țară, după o lipsă de vre-o 6—7 ani, se întoarse în Iași cu un însemnat bagaj artistic. El arătă publicului ieșan, atât prin jocul său de scenă cât și prin interpretarea deosebitelor roluri din piese, că șederea în capitala lumei civilizate i-a fost prielnică. Cine dintre contimporanii săi nu cunoștea și nu iubea pe acest tânăr artist, cu figura mândră, cu fisionomia expresivă, cu ochii scânteetori, în care străluceau inteligența și spiritul?!

Oameni însemnați ai timpului: V. Alecsandri, M. Kogălniceanu, C. Negruzzi, C. Negri, în frunte cu referendarul G. Asachi, ca omagiu adus artei și talentului său, îi încredințară direcția teatrului Talpan.

El se poate numi întemeetorul teatrului din Moldova. Se arătă demn de reputația ce are și deveni cel mai mare artist al timpului și copil răsfățat al Iașului, în relație cu toată elita.

V. Alecsandri a scris nenumărate piese pentru Luchian din care el a făcut adevărate creații ca: Iorgu dela Sadagura, Guliță din Coana Chirița în Iași, Conisu Nicu, din Piatra din casă, Cinel-Cinel și altele. C. Negruzzi a scris iar mult pentru Luchian. A mai jucat și în piese traduse ca: Didig, Lefebru și Jocris, în care văzându-l marele artist al Franței, Ravel, a recunoscut că Moldova are un artist de mare valoare. Multe și nenumărate au fost creațiile sale în piesele originale și din repertoriul francez pe care el însuși le traducea.

Succesele ce repurta îl înălțau și toți erau mândri de tânărul artist, cu inimă și curaj, ce pășea la rampa scenei spre a biciui viciile și spre a înălța virtuțile.

El se căsători cu o tânără de familie nobilă italiană, care deveni cea mai devotată romîncă.

Pe la 1846 pe când era vâlva cu „Unirea", cu un curaj grozav a recitat pe scenă niște versuri de actualitate de Alecu Russo și jucă și o piesă „Provincialul", care tindea la libertate și progresul național, în fața lui Vodă Mihai Sturza. Imediat au fost surghiuniți: N. Luchian cu Alecu Russo, A. Pony, N. Teodoru și T. Teodorini la mănăstirea Cașinu, unde i-a ținut 6 săptămâni.

Pe când fierbea politica, sub căimăcămia lui Vogoride, Luchian este cel dintâiu care cu toată asprimea cenzurei, s'a expus și a cantat cuvintele de „Unire" precum „Piară Dracul dintre noi să fim una amândoi" și „Lelițo dela Munteni vin colea la Moldoveni" de V. Alecsandri.

Caimacamul s'a înfuriat grozav, l-a arestat pe Luchian, era chiar să-l surghiunească dacă nu interveneau C. Negri, N Docan și C. Rolla, cumnatul lui V. Alecsandri. Prin intervenția lor a fost liberat imediat. Apoi același caimacam, după un timp, la anul 1857, îi dete un act de boierie, făcându-l „comis" pentru meritele sale artistice și personale. Fruntașul scenei, atunci juca teatru cu artiștii: Gabriela Luchian, Smaranda Merișescu, Maria Nicolau, Vlădiceasca Teodor Teodorini și alții.

Alexandru Ioan Cuza-Vodă l-a iubit foarte mult, de multe ori a fost invitat la Palat și nu era seară de spectacol, când juca Luchian, să nu vie cu Doamna să-l vadă împodobindu-i totdeauna cabina cu flori.

Pe la 1866 căpătând, prin guvern, un ucaz de a putea trece în Basarabia de unde primise mai multe invitări cu rugăminte din partea românilor care doreau să-l vadă jucând, — cu mare greutate putu să învingă multe piedici din partea rușilor, numai prin ucazul ce primise dela Țarul Rusiei, de a putea juca în limba română, care era suprimată și în școli.

Dar jucând cu o trupă foarte bună și jucând cu cumpătare a avut un succes enorm. A încântat nu numai pe români, dar chiar și pe ruși, care la toate reprezentațiile arătau pentru Luchian cea mai mare simpatie și entuziasm. El a fost sărbătorit atât ca mare artist cât și ca om pentru tactul și binefacerile sale. A fost pomenit în catedrală, cu familia sa, pe viață și numit membru într'o societate ce se numea Brofta. A fost două ierni consecutive întotdeauna invitat și sărbătorit la guvernatorul general Gongart, la toate balurile, seratele lui, invitat în societatea cea mai înaltă din Chișinău, ca Gonata, Catacazi, Keșcu, Catargi, Ghica și altele. La toate balurile lor, balurile costumate, prânzuri n'a lipsit niciodată Luchian cu soția și fiul său cel mare. Românii care nu aveau școli știau perfect limbi străine dar romîna nu. Mulți tineri entuziasmați de Luchian, care le vorbea cu atâta dragoste de țara lui și limba română, au luat profesori și învățau românește. Atunci a împărțit sute de portrete de ale lui V. Alecsandri cu care era foarte bun prieten.

La 1870 a ținut direcția teatrului mare dela Copou (Iași) cu un fast deosebit. A avut o trupă, formată din cei mai mari artiști ai timpului; pe atunci cu 8 zile înainte biletele nu mai erau la casă. Erau angajați soții Pascali, Anicuța Popescu, Aristitza Romanescu, D. Demetriade, Frosa Sarandi, C. Bălănescu, C. Teodorini care era un mare artist al Craiovei și tatăl marei primadone Teodorini.

Asta a fost două ierni. Apoi obosit s'a lăsat un timp de direcție, a trecut-o la alții Când juca era plătit cu câte 150 galbeni pe lună și două beneficiuri întregi.

La 1881 venind Regele Carol I, într'un rând, la Iași, a jucat pentru Rege prezentându-i-se, întâiu în loje îmbrăcat în frac. Regele s'a întreținut mult cu Luchian, care mai apoi s'a dus pe scenă și a jucat o piesă tradusă. Așa de mult a plăcut Regelui că a spus mareșalului Filipescu să-l cheme așa costumat să-l felicite fiindcă s'a convins că este un mare artist, un vrăjitor. Cu pardesiu în spate Luchiar veni așa grimat și costumat la Rege, care i-a strâns mâinile și l-a felicitat călduros. Imediat cum a ajuns Regele la București l-a decorat cu Benemerenti cl. I și a trimis să-l roage să vie la București cu totul, dar Luchian nu a vrut. Iubea mult Iașul lui, unde avea proprietăți: casa lui în oraș și o vie cât o moșie cu o vllă în stil elvețian, o frumusețe, — nu era altceva decât un raiu pământesc.

Grozav de gospodar, fericirea lui de cum dedea primăvara era să se retragă în frumusețea de vie unde stătea până toamna. Foarte mândru și-a ținut întotdeauna demnitatea de artist mare, nu juca decât în timpul stagiunei la teatru mare, niciodată în provincie, niciodată în grădină.

In țară a jucat numai la Iași și București. Angajat la Matei Millo, în timpul lui Cuza Vodă, în cetatea lui Bucur, a plăcut foarte mult, — era un delir când juca Luchian.

Caracterul lui cel mândru și măreț i-a făcut și mulți dușmani. Era foarte cinstit, foarte drept. Niciodată nu s'a ploconit, niciodată nu s'a văicărit cum au făcut mulți ca să ajungă la favoruri și să se ridice; de aceea a și fost uitat așa de iute că el nu și-a făcut reclamă singur și nici n'a plătit ca să i se facă.

La anul 1879, tot prin stăruința lui, s'a făcut societatea artiștilor. El a fost societar cl. I și director de scenă până a murit, — că președinții nu făceau nimic fără conu Nicolae, cum i se zicea între intimi.

La 1893 iarna i s'a făcut jubileu de 50 ani de scenă. Era, acum, slab și bolnav, de atâtea oboseli și răceli.

La 1893, la 1 Iulie s'a stins artistul N. Luchian în brațele familiei care-l adora, căci era un suflet de elită și bun cum rar se întâlnește. Ca cetățean a fost brav, ca bărbat exemplar, ca părinte ideal, a meritat stima și admirația tuturor care l-au cunoscut.

N. BADIVON